

Twijfel, geloof en onzekerheidsvermijding in het Vlaams evangeliewerk

In de serie “hedendaags kerk-zijn in Vlaanderen” toonden we in maart en juni aan hoe machtafstand ook in het evangeliewerk tot uiting komt. In september lichtten we het zeel over de Vlaamse voorkeur om onzekerheid te vermijden. Maar hoe ziet een Vlaamse gemeente er uit als we de effecten van machtafstand en onzekerheidsvermijding tezamen bekijken?

Kenmerken van geloofsgroei

Vraag: “Wat heeft twijfel met geloven te maken?” Antwoord: “alles!”

Veel geloofshelden handelden vanuit twijfel. Abram twijfelt aan een nageslacht bij Sarai en verwekt een kind bij Hagar. Mozes toont zijn twijfel uitgebreid bij de brandende braamstruik. Gideon heeft veel openvolgende tekens nodig. En toch spreekt Hebreëen 11 hen allemaal aan als geloofshelden.

1. Kinderen van 2 tot 6-7 jaar beperken hun geloven tot het imiteren van hun ouders.
2. In een “mythisch - letterlijk geloof” nemen kinderen van 6-12 jaar zonder eigen afwegingen de verhalen en geloofsovertuigingen over die in hun groep leven. Zij kunnen nog geen afstand nemen van hun eigen persoon. Adolescenten en zelfs volwassenen kunnen deze houding ook nog aanhouden.
3. Adolescenten en veel volwassenen zijn in staat andermans geloofspunten samen te voegen met de eigen standpunten. Zij weten ook hoe ze verondersteld worden zich te gedragen binnen de normen van het geloofssysteem van een groep. Zij ontwikkelen een “synthetisch – conventioneel geloof”:
4. Een deel van de volwassenen gelooft “individueel”: zij kiezen zelf en bewust hun geloofssysteem. Ze zijn ook “reflectief” door de kern van de verhalen tot principes te vertalen.
5. Volwassenen kunnen rond het midden van hun leven het zelfgekozen systeem van fase 4 loslaten om te erkennen dat het leven complexer is dan hun eigen voorstellingen. Zij bouwen een “conjunctief geloof” op.
6. Een enkeling tenslotte gaat zichzelf sterk relativeren en zich voor anderen opofferen: een “universaliserend geloof”.

James Fowler heeft zich als psycholoog over dit onderwerp gebogen. Hij ontdekte dat in een mensenleven zes geloofsfasen kunnen gevonden worden en dat twijfel daarin een logische plaats heeft¹:

“Het geloof nu...

...is de zekerheid van de dingen die men hoopt en het bewijs van de dingen die men niet ziet. [...] En in dat geloof geloven we dat God de wereld heeft geschapen [...], bouwde Noach de ark [...] en ging Mozes met het volk Israël door de Rode Zee.”

Heb. 11:1,3,7,27

Deze zes fasen bouwen op elkaar verder, maar dat betekent niet dat een hogere fase beter zou zijn². Fowler ontdekte ook dat de meeste mensen in de fasen drie of vier blijven en dat hun geloof uiteindelijk niet verder groeit. In de derde fase gedraagt de gelovige zich conform aan wat een groep voorop stelt³. Het belangrijkste kenmerk is dat een andere autoriteit (van kerk of kerkleiders) het geloof bekrachtigt in de plaats van de persoon zelf⁴. De kerk wordt bovendien als één grote familie gezien, die veiligheid en gemeenschap biedt. Daarom worden conflicten en tegenstellingen als sterk bedreigend ervaren⁵.

Soms doen gebeurtenissen mensen naar fase vier overgroeien. Bij voorbeeld omdat autoriteiten elkaar tegen spreken. Of men verlaat het ouderlijk huis⁶. Zulke overgangen veroorzaken twijfel aan wat altijd werd voorgehouden. Deze twijfel laat adolescenten en volwassenen zoeken naar hun eigen vorm van geloven.

Door zelf specifieke geloofsstandpunten in te nemen, wordt geloven een zaak van de gelovige zelf in plaats dat het uit een groep wordt overgenomen. Dit is de vierde fase. Deze gelovigen gaan echter vaak zo sterk in de eigen schoenen staan, dat er geen ruimte voor andere standpunten behalve die van henzelf overblijft⁷.

Gevolgen van grote machtsafstand:

- Leaders worden helemaal wel, of helemaal niet gevolgd.
- In conflicten wordt meer op de persoon, minder op de inhoud gespeeld.
- Absoluut en onaantastbaar gezag, wat tot scheuringen en splitsingen leidt.

Gevolgen van grote onzekerheidsvermijding:

- Veranderingen gebeuren niet of zeer traag.
- Gebrek aan strategisch denken.
- Eenzijdige theologie.
- Geen ruimte voor twijfels en vragen.

Geloofsgroei in Vlaanderen

In Vlaanderen neigen mensen tot het vermijden van onzekerheid (zie de artikel september 2007).

Onzekerheidsvermijding maakt dat gelovigen in fase drie de autoriteit van leiders of de groep minder in vraag stellen, waardoor zij niet tot een 'eigen' geloof komen.

Vele christenen van de eerste generatie kunnen zich in fase vier herkennen – met een radicale en zeer rigide houding zetten ze zich af tegen onzekerheid. Maar als neveneffect worden wie aan die standpunten twijfelt gemakkelijk de kop ingedrukt. Als dominant en sturend leiderschap die houding bovendien versterken, dan wordt het echt wel moeilijk om samen verder te gaan voor wie zoekt naar fase vier door te groeien⁸.

Welke gevolgen worden zichtbaar uit de combinatie machtsafstand/onzekerheidsvermijding-geloofsgroei?

- Er is nauwelijks verdiepende geloofsgroei.
- Bij gebrek aan geloofsverdieping worden nieuwe leiders vaak gerekruteerd uit groepen christenen met hoofdzakelijk kenmerken van fase drie.
- Daaruit komt meer vervlakking en meer druk tot conformiteit voort.
- Meer mensen stellen de vastgestelde autoriteiten binnen de groep in vraag en gaan hun eigen weg. (zie de Uitsmijters in maart en juni 2007.) Een triest voorbeeld zijn gemeentesplitsingen. Een verblijdend voorbeeld is de verjongingsbeweging Breeze.

Hoe kan het geloof dan toch groeien?

- Mensen hebben ruimte nodig om te mogen twijfelen. Zelfs dan kunnen gesprekken in groep of persoonlijk nog altijd open en liefdevol verlopen⁹.
- Christenen willen nadenken hoe God met situaties uit hun belevingswereld omgaat. Bij voorbeeld "Wat heeft God vandaag in mijn leven gedaan?" "Wat heeft Hij niet gedaan, maar wat had ik wel graag gewild?"
- Omarm mensen met onzekerheid! We mogen geloven dat God het geloof van twijfelaars laat groeien¹⁰.

In een gemeenschap van gelovigen heeft dit voor gevolg dat christenen bereid moeten worden om elkaar nog beter te leren kennen.

- Zij moeten de naaste willen leren kennen als goede vriend. Die goede vriend moeten leren dat anderen hem/haar als individu willen leren kennen.
- Dat is alleen mogelijk in een beperkte groep, waar mensen als echt goede vrienden christelijke gemeenschap in de praktijk brengen.
- Zo'n kleine groep vereist enkele basisregels: onder andere onderlinge openheid, vertrouwelijkheid en verantwoordelijkheid om informatie uit de kleine groep niet door te roddelen. Hoe kunnen die kleine gemeenschapsgroepen een gemeente vormen? Daarop proberen we in het volgende artikel een antwoord te geven.

Hoe kunnen die kleine gemeenschapsgroepen een gemeente vormen? Daarop proberen we in het volgende artikel een antwoord te geven.

Voel u vrij om te reageren op hetgeen u leest. U mag van ons steeds een antwoord verwachten op uw vragen en bemerkingen.

Herman Heyman, december 2007

uit "Evan-Assistance" (Nieuwsbrief van ABC Ministries vzw)

info@abcministries.be - www.abcministries.be - 016/62.31.72. - St.Jansbergsesteenweg 97 - 3001 heverlee

1. Fowler, J.W. Stages of Faith: The psychology of human development and the quest for meaning. San Francisco: Harper & Row, 1981. De beschrijvingen hier komen uit C.G. Vergouwen, "Een hemelsbrede gelijkenis: Geloofsopvoeding in godsdienstpsychologisch perspectief" (Dissertatie, Katholieke Universiteit Nijmegen, 2001), 87-94.
2. Thomas H. Groome, Christian Religious Education: Sharing Our Story and Vision (San Francisco: Harper & Row, 1980; herdruk, idem: Jossey-Bass, 1999), 69.
3. Vergouwen, 89.
4. Groome, 71.
5. Perry G. Downs, "The Power of Fowler", in Nurture that is Christian: Developmental Perspectives on Christian Education, red. James C. Wilhoit en John M. Dettoni (Grand Rapids, MI: Baker, 1995), 79.
6. Vergouwen, 90.
7. Vergouwen, 91.
8. Downs, 79.
9. zZie Vergouwen, 345.
- 10.